

Sygn. akt III AUa 1604/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Sędziowie: SSA Beata Michalska

SSA Dorota Rzeźniowiecka

Protokolant: st. sekr. sąd. Aleksandra Słota

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 10 stycznia 2018 r. w Ł.

sprawy K. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych III Oddziałowi w W.

o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddziału w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 18 października 2016 r. sygn. akt VI U 1244/15

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za drugą instancję.

Sygn. akt III AUa 1604/16

UZASADNIENIE

K. B. w odwołaniu z dnia 7 września 2015 r. zakwestionował decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddziału w W. z dnia 12 sierpnia 2015 r., w której organ rentowy stwierdził, że K. B. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą w okresach: od 1 lipca 2005 r. do 31 lipca 2005 r., od 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r., od 22 czerwca 2006 r. do 2 lipca 2006 r. oraz od 27 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r., a także, że nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą w okresie od 15 marca 2005 r. do 31 marca 2005 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. domagał się oddalenia odwołania.

Sąd Okręgowy w Płocku wyrokiem z dnia 18 października 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że K. B. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą od 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r., od 1 lipca 2006 r. do 2 lipca 2006 r. oraz od 26 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r. (pkt 1) jak też zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz K. B. kwotę 360 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu przez radcę prawnego J. M..

Sąd Okręgowy ustalił, że K. B., urodzony (...), dokonał zgłoszenia do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych od 1 stycznia 1999 r. do 30 czerwca 2005 r., natomiast do ubezpieczenia zdrowotnego od 1 lipca 2005 r. do 29 grudnia 2009 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Składkę za ubezpieczenia społeczne za miesiąc lipiec 2005 r. odwołujący zapłacił w czerwcu. W okresie od 15 marca 2005 r. do 31 marca 2005 r. odwołujący był zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w (...) Spółce z o.o. w pełnym wymiarze czasu pracy. W okresie od 15 marca 2005 r. do 31 marca 2005 r. odwołujący był zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w (...) Spółce z o.o. w pełnym wymiarze czasu pracy. W okresie od 2 stycznia 2006 r. do 21 czerwca 2006 r., a następnie od 3 lipca 2006 r. do 6 września 2006 r. K. B. został zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenia zdrowotnego z tytułu umowy o pracę przez płatnika składek - (...) Spółkę z o.o. z podstawą wymiaru składek niższą od kwoty minimalnego wynagrodzenia. W okresie od 12 czerwca 2006 r. do 30 czerwca 2006 r. odwołujący przebywał na zwolnieniu lekarskim. W okresie zwolnienia lekarskiego płatnik składek (...) Spółka z o.o. był obowiązany wypłacać odwołującemu zasiłek chorobowy. W okresie od 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r. oraz od 26 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r. K. B. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dowodów z dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, w tym aktach organu rentowego oraz aktach osobowych odwołującego. Dokumentom tym Sąd dał wiarę, strony nie kwestionowały ich autentyczności.

W ustalonym stanie faktycznym Sąd stwierdził, że odwołanie częściowo zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, osoby prowadzące na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej pozarolniczą działalność podlegają obowiązkowo następującym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu. Zgodnie zaś z art. 13 pkt 4 ustawy, osoby prowadzące pozarolniczą działalność podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresie od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do dnia zaprzestania wykonywania tej działalności, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszona na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Z kolei art. 66 ust. 1 pkt 1c ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, stanowi, że obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego podlegają osoby spełniające warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi, które są osobami prowadzącymi działalność pozarolniczą lub osobami z nimi współpracującymi, z wyłączeniem osób, które zawiesiły wykonywanie działalności gospodarczej na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Zgodnie z art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych oraz ubezpieczenie zdrowotne w zakresie ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika, odpowiedzialności osób trzecich i spadkobierców oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne. Z przepisów tych wynika, że osoby prowadzące działalność pozarolniczą winny opłacać składki na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w obowiązujących w ustawie terminach. W myśl art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa.

K. B. składkę za ubezpieczenia społeczne za miesiąc lipiec 2005 r. zapłacił w czerwcu 2005 r., co wynika z zaświadczenia płatnika, natomiast w okresie od 12 czerwca 2006 r. do 30 czerwca 2006 r. odwołujący przebywał na zwolnieniu lekarskim. Okres pomiędzy jedną umową o pracę a drugą w sytuacji, gdy odwołujący przebywał na zwolnieniu lekarskim, nie może być podstawą do objęcia odwołującego obowiązkiem opłacania składek przez ubezpieczonego. Jedynie okres od 1 lipca 2006 r. do 2 lipca 2006 r., a więc pomiędzy zakończeniem pobytu

na zwolnieniu lekarskim, a zawarciem nowej umowy o pracę, może być podstawą do ustalenia obowiązkowego podleganiu ubezpieczeniom społecznym. W pozostałym zakresie, tj. od 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r. i od 26 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r., odwołujący podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą i nie udowodnił w toku procesu podstawy zwolnienia z obowiązku płatności składek.

Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji. O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. oraz § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490).

W apelacji od tego rozstrzygnięcia wyroku Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. zaskarżył wyrok w całości, zarzucając:

- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. przez brak ustaleń w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym przez K. B. w okresach od 15 marca 2005 r. do 31 marca 2005 r., od 1 lipca 2005 r. do 31 lipca 2005 r. oraz od 22 czerwca 2006 r. do 30 czerwca 2006 r. i w konsekwencji brak w wyroku rozstrzygnięcia co do istoty sprawy we wskazanych wyżej okresach;

- naruszenie prawa materialnego przez błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie art. 6 ust. 1 pkt. 5 w związku z art. 9 ust. 1 lila ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że odwołujący podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności w dniu 26 czerwca 2007 r., w sytuacji gdy z całokształtu sprawy wynika, że w tym dniu był objęty obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym z tytułu umowy o pracę.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie wyroku i skierowanie sprawy do Sądu pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

W uzasadnieniu skarżący podkreślił, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza treść decyzji organu rentowego, od której wniesiono odwołanie i tylko w tym zakresie podlega ona kontroli sądu, zarówno pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności. Wynika z tego, że postępowanie sądowe zmierza do kontroli prawidłowości lub zasadności zaskarżonej decyzji. Zaskarżony wyrok zmieniający w części pokrywa się z treścią decyzji, a o części okresów w ogóle brak rozstrzygnięcia. Ponadto Sąd stwierdził, iż K. B. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 26 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r. Zgodnie z dokumentami rozliczeniowymi przekazanymi przez pracodawcę, zaewidencjonowanymi w (...), K. B. miał udzielony urlop bezpłatny w okresie od 27 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r. W czerwcu 2007 r. podstawa wymiaru składek z tytułu umowy o pracę była wyższa niż minimalne wynagrodzenie za pracę, zatem do 26 czerwca 2007 r. włącznie K. B. nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności.

W odpowiedzi na apelację K. B., zastąpiony profesjonalnie, wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu za drugą instancję.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się skuteczna, prowadząc do orzeczenia kasatoryjnego.

Przypomnieć należy, że zaskarżoną decyzją z dnia 12 sierpnia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. stwierdził, że K. B. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą od: 1 lipca 2005 r. do 31 lipca 2005 r., od 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r., od 22 czerwca 2006 r. do 2 lipca 2006 r. i od 27 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r.

Sąd Okręgowy zaskarżonym wyrokiem zmienił decyzję i stwierdził, że K. B. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą od: 1 stycznia 2006 r. do 31 stycznia 2006 r., od 1 lipca 2006 r. do 2 lipca 2006 r. i od 26 czerwca 2007 r. do 28 czerwca 2007 r. Oprócz daty: 26 czerwca 2007 r., którą ewidentnie Sąd wykroczył poza zakres zaskarżonej decyzji, pozostałe wymienione w sentencji okresy pokrywają się z tą częścią decyzji z dnia 12 sierpnia 2015 r., w której organ rentowy stwierdził podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Brak jest jednak rozstrzygnięcia o pozostałych okresach wymienionych w decyzji.

W orzecznictwie przyjmuje się co do zasady, że wyrok jest niepełny, gdy sąd nie odniesie się do przedmiotu procesu określonego treścią żądania i jego podstawą faktyczną. Taki wyrok nie może być w pominiętym zakresie zaskarżony. Jeśli strona wniesie środek odwoławczy od przedmiotu nieobjętego rozstrzygnięciem w sentencji, to środek ów podlega odrzuceniu jako niedopuszczalny z powodu braku substratu zaskarżenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2002 r., V CKN 1165/00, Legalis nr 59650). W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kwestia ta nie jest tak jednoznaczna. Postępowanie sądowe ma bowiem charakter odwoławczy i kontrolny, a zatem przedmiot i zakres odwołania oraz rozstrzygnięcia są wyznaczane przez przedmiot i treść decyzji organu rentowego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto m.in. dopuszczalność zaskarżenia wyroku w sprawie o składki na ubezpieczenie wypadkowe w określonej wysokości, niezawierającego orzeczenia pozytywnie bądź negatywnie o pozostaje kwocie składek wynikającej z decyzji (postanowienie z dnia 5 sierpnia 2011 r., III UZ 17/11, Legalis nr 457274). W postanowieniu z dnia 15 października 2015 r., II UZ 23/15, Sąd Najwyższy stwierdził, że orzeczenie o przyznaniu renty od określonego dnia zawierało implícite rozstrzygnięcie o oddaleniu odwołania co do żądanych świadczeń przeszłych objętych wnioskiem rentowym i w tym zakresie mogło być zaskarżone w oparciu o art. 367 § 1 k.p.c. (Legalis nr 1352532). Wyrazem tej linii orzeczniczej jest również uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UZP 11/16, w której przyjęto, że przysługuje apelacja w sprawie o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy, jeśli sąd pierwszej instancji w części zmienił decyzję organu rentowego i nie oddalił odwołania w pozostałym zakresie - art. 376 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c. (LEX nr 2086134 z glosą aprobującą K. Antonów). Sąd Apelacyjny podziela zapatrywania przedstawione w przywołanych judykatach i uznaje je za przydatne dla oceny rozpatrywanego przypadku. Zdaniem Sądu drugiej instancji, rozstrzygnięcie, że K. B. podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresach wskazanych w sentencji - wskutek rozpoznania odwołania od decyzji, w której organ rentowy stwierdził podleganie ubezpieczeniom w okresach dłuższych oraz niepodleganie w okresie od 15 marca 2015 r. do 31 marca 2015 r. - oznacza, że Sąd Okręgowy implícite rozstrzygnął również o tych pozostałych okresach. Wyrok mógł więc być zaskarżony przez organ rentowy w oparciu o art. 367 § 1 k.p.c., przy czym ze względu na gravamen zaskarżeniu przez organ rentowy podlega rozstrzygnięcie zmieniające decyzję, a takie rozstrzygnięcie zaskarżony wyrok zawiera.

Rzecz jednak w tym, że wobec redakcji sentencji nie jest jasne, jakie rozstrzygnięcie dotyczy pozostałych okresów. Treść wyroku nie daje odpowiedzi na pytanie, w jakim sensie Sąd Okręgowy zmienił decyzję, skoro powtórzył jej treść. Jest logiczne, że jeśli Sąd uznał, iż w tym zakresie decyzja jest prawidłowa, to rozstrzygnięciem właściwym było oddalenie odwołania, a nie zmiana decyzji. W istocie bowiem w tej części Sąd uznał decyzję za słuszną. Powstają zasadnicze wątpliwości, jaki był zamysł zmiany i jaką treść powinna mieć ewentualna decyzja wykonawcza. Trudno przyjąć, że w pozostałym zakresie Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie, gdyż z motywów wyroku wynika, że jest odwrotnie, a mianowicie, że w pozostałym zakresie dotyczącym ustalenia podlegania ubezpieczeniom z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej decyzja wymaga zmiany, bowiem w tych okresach K. B. podlegał innym ubezpieczeniom. Te zasadnicze wątpliwości nie pozwalają na stwierdzenie, że zaskarżony wyrok poddaje się kontroli a zatem, że istota sprawy została rozpoznana.

Zważyć przy tym trzeba, iż Sąd pierwszej instancji czyniąc rozważania prawne odwołał się do art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778), który stanowi o odpowiednim stosowaniu przepisów dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych, ubezpieczenie zdrowotne, choć zaskarżona decyzja w ogóle nie dotyczy tych składek, podobnie jak odsetek. Nie poczynił zaś Sąd Okręgowy

jakichkolwiek wywodów prawnych na tle regulacji dotyczących zbiegu różnych tytułów do ubezpieczeń, choć zbieg tytułów implikuje essentialia negotii zaskarżonej decyzji. Ten brak postaw rozstrzygnięcia także nie pozwala na odtworzenie procesu myślowego, który doprowadził do wydania zaskarżonego wyroku.

Treść art. 386 § 4 k.p.c. wskazuje na powinność sądu drugiej instancji uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji w sytuacjach w przepisie tym określonych. Użyte we wskazanej normie pojęcie „możliwości” uchylenia wyroku nie oznacza swobody sądu drugiej instancji. Należy bowiem mieć na uwadze, że chociaż w myśl art. 382 k.p.c. postępowanie apelacyjne ma charakter merytoryczny i w tym znaczeniu jest przedłużeniem postępowania przeprowadzonego przed sądem pierwszej instancji, to w procesie kierować się także należy wymogiem instancyjności, o której stanowi art. 176 ust. 1 Konstytucji RP. Oznacza to, że sąd drugiej instancji nie może zastępować własnym orzeczeniem orzeczenia sądu pierwszej instancji, gdyż mogłoby to doprowadzać do sytuacji, w których sąd odwoławczy orzekałby jako jedna i ostateczna instancja (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264).

Mając powyższe na względzie i dochodząc do przekonania, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 1 pkt 4 k.p.c. Rozstrzygając sprawę ponownie Sąd pierwszej instancji określi przedmiot sporu w granicach spornej decyzji i w tym zakresie rozważy celowość przeprowadzenia dodatkowych dowodów, z uwzględnieniem inicjatywy dowodowej wnioskodawcy, zastąpionego profesjonalnie. W oparciu o całokształt ustalonych okoliczności Sąd Okręgowy dokona ponownej oceny wszystkich elementów zaskarżonej decyzji, gdyż odwołaniem objęto całość decyzji, i w następstwie oceny pełnej uczyni je przedmiotem rozstrzygnięcia oraz adekwatnej analizy prawnej.

Podstawa rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego lokuje się w treści art. 108 § 2 k.p.c.